

beteg tehén 24 óra alatt 2–3 litert kapott belőlük. Brachinger is sikeresen használta e baj ellen a borszeszt és a bort.

Lovak influenzás tüdőmellhártyagyulladását Thomas 10 gm. 2 $\frac{1}{2}$ -os chininoldat légsőbefecskendésével kezeli, állítólag jó eredménnyel.

Chloralhydrat légsőbe fecskendése veszélyes Trinchera szerint. Kísérletei közben ugyanis azt tapasztalta, hogy 25–30 gm. chloralhydrat a légsőbe fecskendezve ugyanazon altató és fájdalomcsillapító hatást fejt ki, mint ily adag vizsérbe fecskendezve; előbbi módon alkalmazva azonban mindig croupos és interstitialis tüdőgyuladást okoz. Az orr nyálkahártyája mindig érzéketlenné lesz.

Baromficholera ellen Egeling szerint kitűnő a sósav, melyből két evőkanál egy akó vízre elegendő a járvány megakasztására és a veszteségek csökkentésére.

A szárnyasok diphtheritise ellen Cagny a terpentín-olajat alkalmazza, melylyel a beteg állatok torkát kiecseteli s fejöket és lábaikat is megkeni. A fertőzésnek kitett volt, de még egészséges állatok szintén ily módon kezelendők.

T Á R C Z A .

Dr. AZARY ÁKOS emléke.

A magyar orsz. állatorvos-egyesület 1891-diki közgyűlésén felolvasta

Dr. Liebermann Leo.

Az ember alakja, mint minden élő lényé, mint minden élettelen tárgyé, mellyel e földön találkozunk, évezredek küzdelmének munkája.

Minden izomrost, minden csontkinövés és minden szerv, hogy az legyen a mi ma, hogy kitöltse helyét az emberi gépezetben bizton, változatlanul: feltételez egy-egy forradalmat, mely végig vonúl az egész természetén mérhetlen évekig, forradalmat, mely hegyeket vet fel, hol síkság volt, tengert teremt őserdőknek helyén, viruló réteket sziklás tengerfenékből, s új életet új alakokkal, kegyetlenül eltiport nemzedékek sírján.

Ha megakarjuk tehát érteni azt, hogy miként fejlődött az emberi alak, meg kell ismerni azon erőket, melyek létezésének feltételeit előkészítették, s épen úgy, ha megakarunk érteni egy emberi lelket, ha végig akarunk tekinteni egy em-

ber életén s igaz szemekkel látni tetteit: meg kell ismerni mindazon erőket, melyek rá hatottak s keresni a küzdelmeknek eltörülhetetlen nyomait.

* * *

Komor volt gyermekkorá annak, kinek emlékére öszszegyültünk ma, s az élet vidám oldalát aligha látta otthon valaha.

Atyja, a gonddal terhelt ember, a lelkiismeretes felvidéki pap, ott a hegyek között, egy elfelejtett faluban, ki borzadályos téli éjszakákon ott hagyta tűzhelyét s hóban, jégben út nélkül sietett a haldokló beteghez: nem volt az az ember, ki rózsás színben láthatta volna és festhette volna fia előtt ezt a világot.

Szigorú s kemény volt mint az élet maga, melyet folytatott, s más szót mint ezt: »Fiam jól viseld magad és becsületes ember légy«, — melynek alkalmilag igen erős nyomatékot tudott adni — a fiu tőle nem igen hallhatott.

Évekig sinlő, súlyosan beteg édes anyja, csendes megadásal viselte a végzet által reámért csapást, s néha könnybe lábadt reménytelen szemekkel nézett maga körül és csókolta gyermekei homlokát.

Ilyen benyomásokkal, ilyen gyermekkori emlékekkel hagyta el a fiu az atyai házat, benyomásokkal, melyek többé soha el nem tűntek, s melyek megadták kedélyének alapszínét, a bús fatalismust, a bánatra és fájdalomra hangolt lelket.

Az unghvári gymnasiumban töltött évei talán azok, melyek egész életében legszerencsésebbek voltak.

Az északi megyék művelt közönségének könnyebb, vidámabb életfelfogása, mely valószínűleg a lengyel nemességtől, ezen keleti francziáktól származott át oda, épen oly jó hatással volt az ifjú kedélyre, mint a milyen jó hatást gyakorolt a művelt német elem szellemi életére.

Ott vetette meg alapját azon európai niveaun álló gondolkozásnak, azon széles látkörnek, mellyel annyira felülemelkedett a köznapiasságon.

Kérlelhetlen ellensége volt minden chauvinismusnak, minden túlzásnak és fellengős phrázisnak.

Azon finom érzék, mely mindent észre vesz a mi nevetéses s a mely oka annak, hogy tőlünk bármennyire távol álló embernek is minden szava, minden cselekedete, melyről mintegy ösztönszerűleg érezzük, hogy nem természetes, bennünk csaknem a személyünket érő megszégyenítéshez hasonló kellemetlen érzést kelt: ő benne kiváló mértékben volt kifejlődve, de saját nagy kárára: mert fegyvere ez ellen nem volt a 19-ik század emberének mérgezett töre: a mosolygó gúny, hanem a nehéz pallos, mely lélekzetét veszi annak is, a ki vele sújt.

A mennyire gyűlölte a látszatot és phrázist, oly mélyen, őszintén, irigység nélkül csudált és elismert mindent a mi valóban szép, igaz és jó volt.

Ezen finom, előkelő izlés, sokoldalú műveltségének volt elmaradhatatlan eredménye, s mi adta meg a lehetőséget ennek megszerzésére? Az, hogy képes volt már serdülő korában egy Göthe, egy Voltaire, egy Pusckin halhatatlan műveit nem csak halvány fordításokban olvasni, de eredeti szépségökben élvezni.

Azon nemzedék, melynek Azary már egyik utolsó sarját képezte, félek, hogy kihal!

Egy részét annak, mi bennünket képesítene kiállani a versenyt Európa népivel, elpusztítja nem a valódi, a hamisított hazaszeretet, mely arra tanít, hogy vessük el más népek tökéletes fegyvereit és elégedjünk meg az ősi buzogánnyal.

Mindazon gondolat, mi Istentől megáldott szellemek munkája s az emberiség közös birtokává vált, csak itt ne kapjon termékeny talajt, s ha mégis szükség van reá, fedezzük újra fel mindazt, mi századoknak volt csak eredménye.

Fedezzük fel a lencsét és a mikroskópot újra és aztán fussunk lélekszakadva a többiek után!

Hogy mikor fedezzük fel azon mikroskópot, mellyel mi is meglátjuk mindazt, a mi igazat, szépet és emberit már felfedeztek mások a szellemi világban, nem tudom!

* * *

Egyik-másik tanítójával az iskolából, még itt is barátságos viszonyban élt. Emlékezem különösen K r i e s c h r e, a később műegyetemi tanárra, egy derekasan megmagyarosodott

csehországi németre, kivel olykor-olykor örömmel elbeszélgett az elmúlt régi jó időkről.

Most már mindketten elmentek, higyjük, egy jobb életbe.

Az egyetemi élet itt a fővárosban, mely külömben is nélkülözi azt, mi a külföldiek nagy részének báját képezi, a hagyományos összetartást, az egyszerű, naiv, romlatlan vidámságot. Azarynak nem nyújtott mást, mint kemény munkát s lelketemésztő nehéz gondokat.

Valóban csodálkozásunkat kiérdemelte az, ki kenyerét keresve, görnyedve ült éjszakákon át hajnalig íróasztalánál, s ki még képes volt a nappalt tudományoknak szentelni, buzgón, lelkiismeretesen, úgy mint ő.

Mondom, úgy mint ő!

Mert egyik ritka tulajdonsága volt az, hogy semmit, a legcsekélyebbnek látszót sem hanyagolt el, a mit alapos kiképzetésére szükségesnek vélt. Ezért volt tudásában az az összhangzat, az a mélység és biztonság, az a soliditás, mely megnyugtatólag hatott mindenkire, ki vele akár tudományos, akár practikus téren érintkezett.

Ezen küzdelemteljes tanuló évek, a hogy megvetették mély szaktudományának alapját, úgy elvetették későbbi szenvedéseinek magvát is, s halálos betegségének csirája fejlődött akkor, mikor szelleme tökéletesítéseért harczolt; s hiszem, hogy tudományát életével vásárolta meg!

A tudori oklevelet elnyerve, kórházakban gyűjtött orvosi tapasztalatokat, majd engedve hajlamának, mely tisztán a tudomány művelésére, a kutatások terére vonzotta, elfogadta a tanársegédi állást, mellyel az egyetemi gyógyszerertani és általános kórtani intézet akkori vezetője, Balogh tanár, megkinálta.

Itt működött évekig, s tanuskodnak azon komoly irányról, melyen a fiatal tudós haladt, úgy experimentális, mint más irodalmi munkái, melyek a gyógyszerhatástan és általános kórtan egyes fontos kérdéseivel foglalkoztak.

Nagy része volt továbbá az orvosi műszótár szerkesztésében és a magyar gyógyszerkönyvhöz kiadott nagy Balogh-féle kommentár kidolgozásában.

Nem kis érdeme volt az is, hogy néhány fontos külföldi

szakkönyvet magyarra fordított. Ezen fordítások ma is mintául szolgálhatnak hasonló munkálatoknál, mert tiszta magyarsággal, minden orthologiai és szóalkotási viszketeg nélkül vannak megírva.

* * *

Ezt a néhány nyugalmas évet követte ismét egy izgalmakban, lelki tusában nagyon is gazdag időszak.

Visszatérve a boszniai hadjáratból, hol mint főorvos működött, választania kellett: vagy ott hagyni végkép a tudományos foglalkozást, azon működési kört és irányt, melyhez lelke nőtt, és kimenni az életbe a »praxisba«, a mint mondani szokás, vagy megmaradni tanársegédi állásában, melyből már-már kivénült, csekély fizetéssel s még csekélyebb kilátásokkal. Mert ez tudományos fejlődésünk megrontó betüje: a tudománynak nincs helye, nincs kenyere itt az országban. Egy ország, hol nincs több mint három intézet, melyen theoretikus orvosi tudományokkal foglalkozni lehet, virágzást nem remélhet még akkor sem, ha az a néhány hely bizton csak a legérdemesebbnek jutna osztályrészül.

Ezen tétovázás idejébe esett, hogy magára vont a derék tudós kivált két férfi, Tormay Béla és Thanhoffer Lajos figyelmét, s csaknem kizárólag ezeknek köszönhető, hogy sikerült őt a tudománynak megtartani.

Az igazságnak tartozunk azzal, ha kimondjuk, hogy csakis ők voltak azok, kik ezen minden kitünősége daczára páratlan szerény embert, valódi becse szerint méltányolni tudták.

Tormayt, mint az állatorvosi tanintézet akkori igazgatóját és későbbi ujjáalakítóját illeti kétségkívül azon dicsőség, hogy minden befolyását évenyesítve Azary mellett, az állatorvosi tanintézetet oly belgyógyászati klinikussal látta el, a melyet ezen intézet azelőtt nem ismert, s hogy a klinikai szakoktatás oly magaslatra emelkedett, hogy lépést tartott Európa bármely klinikájával.

Azok, kik velem együtt figyelemmel kísérték Azary klinikai működését, tudják, hogy ez nem túlzás, s hogy az mi közlemények, értekezések stb. alakjában napvilágot látott, csak kis töredéke annak, mit ezen ember rövid pár év alatt végzett.

Ő alkalmazta itt először következetesen és a modern tu-

domány minden eszközével felszerelve, a belgyógyászati physicali vizsgálatokat.

Ő alkalmazta úgy diagnosticus mint therapeuticus czélokból itt először a galvanicus áramot.

Ő hozta be a szemtükörrel vizsgálatot, ő adta meg az uroscopiának azon helyet, mely megilleti a kórismerés tanában. Ő karolta fel a modern bacterologia eszméket, és foglalkozott oltásokkal olyan időben, mikor az orvosok még mindenütt kétkedő és gyanakvó szemekkel néztek ilyen törekvésekre, s ő volt az, ki az ebdüh elleni oltást már szép sikerrel végezte akkor, mikor ilyesmire, a francziákat talán kivéve, egész Európában még nem gondolt senki.

De hogy el ne térjek nagyon a chronologicus sorrendtől, röviden kívánom vázolni Azary további életfolyamát.

A kormány meggyőződven arról, hogy támogatásra alig találhatna méltóbbat, módot nyújtott arra, hogy Azary magát külföldön, különösen az állatorvosi tudományokban kiképezze. Így látjuk őt csakhamar Európa leghírnevesebb intézetein, különösen Berlinben, Münchenben és Alfort-ban Páris mellett működni és ezen tanulmányi útja alatt a szakirodalmat becses és most már állatorvosi experimentális dolgozatokkal gazdagítani, mint a milyen p. o. az aktinomycosisról írt munkája.

Jellemző az emberre és azon nagy becsülésre, melyben mindenütt részesült, hogy csakhamar baráti viszony fejlődött közte és azon európai capacitások között, kiknek ő egyszerűen tanítványaképen szerepelt ugyan, de a kik azonnal felismerték benne a mély tudományú, hozzájuk méltó orvost, és a tiszta, feddhetetlen jellemű embert.

Több év után hazatérve, állami állatorvosnak neveztetett ki, s szolgálatra részint az állatorvosi tanintézethez, részint a mezőhegyesi méneparancsnoksághoz lett beosztva, hol alkalmá volt tapasztalatait tetemes mértékben gazdagítani. Végre, boldogult Zlamál tanár visszavonulása után, ki lett nevezve azon tanszékhez, melynek diszévé vált, s melytől oly hamar elragadta egy kegyetlen, borzadályos sors.

Hiba lenne feltenni, hogy az, mit hosszas külföldi tartózkodásából magával hozott, nem ment volna túl szakjának aránylag szűk határain.

Az a böleselkedésre hajlammal bíró szellem, mely benne lakott, megóvta ilyen egyoldalúságtól és ösztönözte arra, hogy nyílt szemekkel nézzen maga körül; s így nemcsak idegen népeket ismert meg, hanem jobban megtanulta ismerni magát az embert is. Csak ritkán adunk számot magunknak arról, hogy mi az tulajdonképen, mi általános képzettségünket, izlésünket és kritikánkat emeli, ha elhagyjuk megszokott környezetünket? Új dolgok, új természeti szépségek és művészeti remekék, új tudományos tények inkább szélességben hatnak, növelik látkörünk terjedelmét; de az, mi felfogásunkat főleg az emberekről mélyíti, mi kritikánkat élesíti, mi elfogultságot és előítéletet kipusztít, az maga a régen ismertnek vélt, de idegen népeknél szokatlan külsőségekkel jelentkező ember.

Az idegen, szokatlan külsőségek, megkapják figyelmünket, és kezdetben vagy gúnyt vagy csodálatot provokálnak, míg észrevesszük, hogy ezen külsőségek csak variációi azoknak, melyekhez szokva voltunk, s melyeket azért észre nem vettünk.

Észrevesszük, hogy minél jobban közeledünk a civilizáció egyes góczpontjaihoz, az emberek annál egyszerűbbek, ha szabad magam így kifejezni, annál közömbösebbekké válnak, s velök érintkezve, rólunk is lemaradnak azon feltűnő külsőségek, melyeket talán magunkkal hoztunk régi környezetünkéből.

Minden nemes, fogékonyabb kebel, reagál ily behatásokra. Ez a civilizáció törvénye, s csak így hódíthat ő magának tért. De ezen visszahatásban, ezen reactióban, két lényegesen különböző időszak látható minden emberben.

Az elsőben egy forradalom dulja fel lelkünket, egy nagy csapással kívánnánk szabadúlni minden hibától, s arcunkon szégyenpírral valljuk be, hogy sok, sok van olyan, mi sokkal jobb lehetne.

A társadalom apró ferdeségei, s mi máskor talán mosolyt szülne csak, ily lelkiállapotban meg annyi főben járó bűn, s még azon gyengeségek is nagyobbaknak tűnnek fel, melyekben más népekkel osztozunk, azért, mert fény és árnyék talán nálunk nincsen úgy elosztva.

Ez izgalmas időt, mely változóan hosszú, követi a nyugodtabb felfogás, vagy pesszimisticusabb kifejezéssel: a megadás korszaka, melyben azonban nincs semmi fatalismus. Kifáradás sem oka mindig, hanem azon philosophiai meggyőződés, hogy a fejlődés örök törvényei alól, melyek uralják az egész világot, s a melyek ugrást sohasem engednek meg, kivételt nem képezhet a társadalom fejlődése sem, s ha visszamaradás látható itt-ott, az bizonyára egy kényszerűségnek volt oly elmaradhatatlan következménye, mint a milyen elmaradhatatlan lesz a haladás, ha az a kényszer hatni megszűnik.

Az, kinek emlékezetét ez órában magunk elé idéztük, azon érzékeny lelkekhez tartozott, kik a reactió első korszakát, a fájdalmas, panasszal telt időt, a rendesnél hosszabban szenvedik.

Minden gyengeség, minden fogyatkozás mit itthon önmagán vagy máson észrevett, mély keserűséggel töltötte el, oly annyira, hogy sokszor hajlandó volt önmagának s az egész nemzetnek életképességét komolyan kétségbe vonni.

Az emberi hiúság, mely nálunk talán gyakrabban lép fel, kidomborodott ősi nyers alakban, de a mely mégis megvan mindenütt, s mely végre bármit mondjunk is, az emberi cultura nagy rugója; mély undort keltett egyszerű szívében, s minden törekvés, melynek mozgatója, szerinte nem egy komoly érzület, az igazság és munkaszeretet volt, benne egy kérlelhetlen ellenségre talált.

Önmaga iránt is, a mint már mondtam, nemcsak szigorú de néha igazságtalan volt. Jellemző például, hogy egy fiataalkori értekezése közzétételét, sem magának, sem akkori mesterének holtig meg nem bocsátotta, s keserű szemrehányásokban fakadt ki, valahányszor rá emlékezett, azért, mert adatai véleménye szerint nem voltak oly szilárdak, hogy minden kritikát kiálljanak.

Lassú tempóban mozgott neki itthon a világ, s hol ez sietett, s emelkedni látszott, ott szeme fájdalommal és keserűséggel nélkülözte a szilárd fundamentumot.

Valóban mondhatom: Idealismusának martirja volt ő!

Arra, hogy a megnyugvás korszakába lépjen, mely csillapítja az indulatot, s lassúbb, de biztos munkára vezet, e nemes léleknek nem volt ideje. Az ellenség, mely mellében lakott vas körmivel a sírhoz húzta őt, a hideg sírhoz örült gyorsasággal.

A természet, a sors, bárhogy nevezzük, mely bármily kegyetlen, a legtöbb embertől nem von meg egy reményt! — ettől megvonta, ezt a gyenge vigaszt!

Ez ember nemcsak felismerte nagy baját, de képes volt észlelni pusztítását, napról-napra, a végső perczekig, s előre látni mindent, minek teljesülni kell!

Vigasztalásról, reményről tehát szó sem volt, s barátjai megnyugtató beszédjét vagy hallgatag, vagy türelmetlen sóhajjal fogadta.

De mégis volt egy ír, egy csillapító szer, egy-egy órára: s ez volt a munka.

Addig, míg végső művén dolgozott, melynek megjelenését nem sokkal élte túl, nemcsak nyugodt de csaknem vidám volt.

A tényeken, a természettől elragadott titkokon, miket az elme összefűz tanokká, végig tekintett, gyönyörködve egy összhangzáson itt, elvetve ottan dissonanciákat, keresve valót, törvényt mindenütt, míg rövid álmából fájdalma ismét felgyötörte!

* * *

Im uraim egy élet, oly bánatos a bölcsőtől a sírig s mégis oly emelkedett, nemes emberí! egy lélek, oly tiszta és nagyszabású, hogy tükröződött benne az egész természet és benne öntudatra ébredett minden szépséggel, minden fájdalmával! Uraim! Valóban minden kiváló ember életével, leszáll a sírba egy egész világ!

ÁLLATORVOSI KÖZÜGY.

Az orsz. állatorvos-egyesület idei közgyűlése.

Az orsz. állatorvos-egyesület idei közgyűlése f. é. február hó 2-án a tagok igen élénk részvétele mellett folyt le. Az állatorvosi akadémia szép és tágas élettani tantermét egészen megtöltötték a tagok, kiknek mintegy felét a vidékről ez alka-